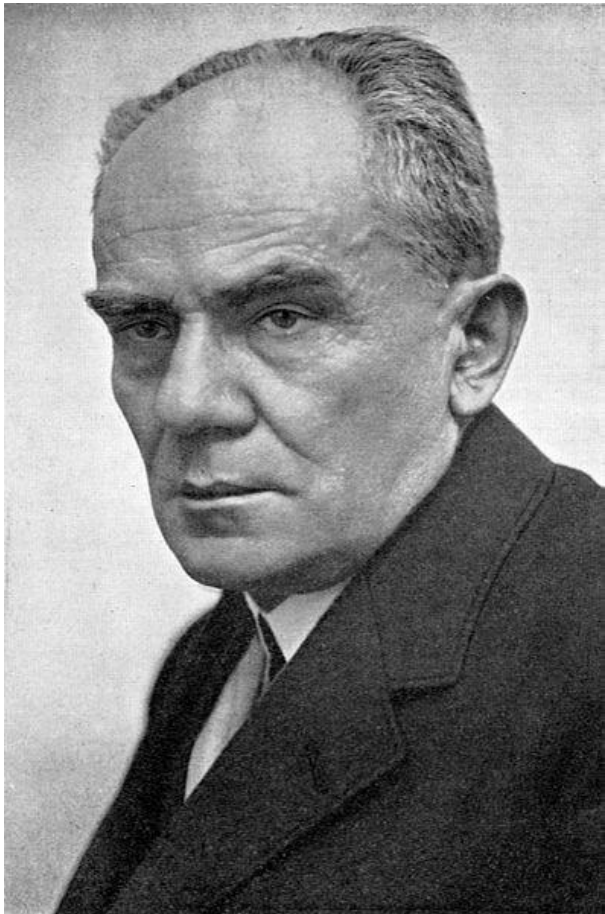

Stefan Żeromski - biografia i twórczość

Stefan Żeromski (pseud. Maurycy Zych) urodził się w **1864 roku**. Był to rok upadku powstania styczniowego. Ten zryw niepodległościowy będzie niezwykle istotny dla późniejszej twórczości pisarza. W wielu utworach pisarz wraca do wydarzeń rozgrywających się w latach 1863 i 1864, opisując przede wszystkim cierpienia powstańców, którymi przytłęli pragnienie odzyskania wolności.

W wieku 10 lat Żeromski wstępuje do męskiego gimnazjum w Kielcach. W tym czasie traci oboje rodziców i musi sam martwić się o swoje utrzymanie. Próbuje zarabiać udzielając korepetycji, jednak niezbyt długo udaje mu się dzielić czas pomiędzy pracę i obowiązki szkolne. Przerывa naukę przed uzyskaniem matury i w roku 1886 przenosi się do Warszawy, gdzie wstępuje do Instytutu Weterynarii. Z tej szkoły również musi zrezygnować z powodu kłopotów finansowych.

Stefan Żeromski

By zapewnić sobie byt, podejmuje się pracy guwernera w domach szlacheckich. Tak trafia do Nałęczowa, w którym poznaje Oktawię Rodkiewiczową, poślubioną przez niego w 1892 roku. Nie czuje się jednak najlepiej z powodu ciągle odnawiającej się gruźlicy, która objawiła się jeszcze w latach szkolnych. Postanawia zmienić klimat i wyjeżdża razem z żoną do Szwajcarii. Tam uzyskuje posadę bibliotekarza w Polskim Muzeum Narodowym w Rapperswilu.

Osiąga pewną stabilizację finansową i zaczyna coraz więcej czasu poświęcać pisaniu („**Doktor Piotr**”, „**Siłaczka**”, „**Szyfowe prace**”). W Szwajcarii nawiązuje kontakt z emigracją, zwłaszcza z socjalistami. Poznaje Bolesława Limanowskiego, Edwarda Abramowskiego, Juliana Marchlewskiego i Gabriela Narutowicza. Od 1897 roku przebywa z powrotem w kraju i pracuje znowu jako bibliotekarz, tym razem w Ordynacji Zamoyskich w Warszawie. W 1903 roku publikuje powieść „**Popioły**”, która odnosi spory sukces, a uzyskane dzięki temu dochody pozwalają Żeromskiemu zrezygnować z pracy zarobkowej.

Od 1904 roku poświęca się już całkowicie pisaniu. Zarobione na publikacjach pieniądze może przeznaczyć na podróże. Często odwiedza Zakopane, w którym z biegiem czasu zyskuje coraz większy szacunek i poważanie, podróżuje po Włoszech, przez trzy lata mieszka w Paryżu. W 1913 roku rozstaje się z pierwszą żoną i zamieszkuje z Anną Zawadzką.

Po wybuchu I wojny światowej pragnie przyłączyć się do legionów Piłsudskiego, jednak nie udaje mu się zrealizować tego zamiaru. Coraz częściej zajmuje się współtworzeniem licznych inicjatyw społecznych i kulturalnych: agituje na rzecz przyłączenia Warmii i Mazur do Polski, współtworzy Towarzystwo Przyjaciół Pomorza, Straż Piśmiennictwa Polskiego, Związek Zawodowy Literatów Polskich, polski oddział PEN-Clubu.

Jego utwory cieszą się coraz większą popularnością, co umożliwia mu **ubieganie się o literacką Nagrodę Nobla**, niestety bez rezultatu. Powodem niepowodzenia były kwestie polityczne: Niemcy wywierały presję na członków Akademii Noblowskiej, by nagroda nie została przyznana Żeromskiemu. Pisarz naraził się zbiorem utworów zatytułowanych „**Wiatr od morza**”, przedstawiającym historię polskiego wybrzeża w sposób, który nie spodobał się stronie niemieckiej.

Pod koniec życia Żeromski przeniósł się do mieszkania znajdującego się w obrębie murów Zamku Królewskiego w Warszawie.

Zmarł **w 1925 roku**, a jego pogrzeb przemienił się w wielką manifestację patriotyczną.

Twórczość Stefana Żeromskiego

Już w czasie nauki w gimnazjum Żeromski publikował swoje pierwsze prace literackie. Były to krótkie formy, wiersze i obrazki prozą drukowane w czasopismach. **W latach 1882-1891 powstały trzy tomy jego „Dzienników”**. Jest to pierwsze duże dzieło pisarza, wydane jednak dopiero w latach 1953-1956, a więc długo po śmierci autora. „Dzienniki”, uznawane za współczesnych krytyków za największe osiągnięcie pisarskie Żeromskiego, są przykładem prozy intymnej, pamiętnikarskiej. Uderza szczerość wyznań i trafność spostrzeżeń dotyczących głównie dojrzewania. Z „Dzienników” wyłania się obraz procesów myślowych i twórczych wybitnego pisarza, zafascynowanego literaturą romantyczną i realizmem drugiej połowy XX wieku. Zawarł w nich Żeromski swoje doświadczenia ucznia poddanego rusyfikacji i korepetytora pracującego w ziemskim majątku.

Pierwsza publikacja Żeromskiego ukazała się **w 1895 r. – były to dwa zbiory opowiadań („Opowiadania” i „Rozdziobią nas kruki, wrony”)**. W „Opowiadaniach” zawarł Żeromski realistyczny obraz życia ludzi z najniższych warstw społecznych. Z naturalistyczną drobiazgowością ukazał ciężką pracę chłopów i robotników żyjących w skrajnej nędzy. Za ich sytuację obwinał właścicieli ziemskich i kapitalistów bezwzględnie wykorzystujących beznadziejne położenie biedoty. **Rozprawił się też z mitami pozytywistycznej pracy u podstaw**, ukazując ich nierealność. Marzenie o ulepszeniu świata poprzez poświęcenie się jednostek okazało się mrzonką. Drugi zbiór – wydany pod pseudonimem „Maurycy Zych” z obawy przed represjami – dotyczył spraw narodowych, które w literaturze polskiej nie pojawiały się od czasu upadku powstania styczniowego. Żeromski **szuka tu przyczyn klęski narodowego zrywu**, rysuje postacie powstańców i ukazuje ucisk polskiej ludności na terenie zaboru carskiego.

Tematyka narodowa jest w twórczości Żeromskiego stale obecna i powraca w jego kolejnych opowiadaniach i powieściach („O żołnierzu tułaczem”, „Popioły”, „Echa leśne”, „Wierna rzeka”). Jako pierwszy autor zwraca uwagę na to, iż klęska niepodległościowych zrywów wynikała z faktu, że był to wysiłek jednej klasy społecznej. Szlachta traktowała

chłopów nadal jak ludność niewolną: nie angażowała ich do walki, przeciwnie – dochodziło często do wewnętrznych walk klasowych. Chłopi z „Wiernej rzeki” chcą wydać Odrowąża władzom zaborczym. Dla nich powstańcy są takim samym utrapieniem jak Moskale. Winrych z „Rozdziobią nas kruki, wrony” stanowi łup dla biednego chłopca, w „Popiołach” i „O żołnierzu tułaczem” ukazał autor, jak traktowani byli chłopscy uczestnicy walk o wolność przez szlachtę.

W twórczości Żeromskiego widoczna jest **fascynacja wielką literaturą romantyczną**. Podobnie jak wieszczowie, próbuje on budzić ducha narodowego i przygotowywać rodaków do kolejnych zrywów niepodległościowych. W „Syzyfowych pracach” za sprawą Mickiewicza, Słowackiego i innych polskich poetów młodzież gimnazjalna odkrywa własną tożsamość narodową i niweczy wysiłki rasyfikatorów. W poezji romantycznej zaczytuje się panna Podborska z „Ludzi bezdomnych”. Romantyzm wpłynął też na kreacje bohaterów – doktor Judym czy Rafał Olbromski mają wiele cech bohaterów mickiewiczowskich. W „Popiołach” znajdziemy wiele świadomych nawiązań do „Pana Tadeusza”. Jednym z nich jest wybór tematu.

Żeromski był jednym z czołowych pisarzy polskich, którzy opowiedzieli się za rewolucją. Sam działał na jej rzecz, m.in. wygłaszając odczyty. Temat ten poruszał w: „Śnie o szpadzie”, „Nagim bruku”, „Nokturnie”, „Słowie o bandosie”, a także w „Dumie o hetmanie”. Przedstawiał sceny z walk, analizował motywy uczestników rewolucji i popierał ich dążenia.

„Twoje zadanie – to niweczyć przemoc człowieka nad człowiekiem, spod męki ciała wydobyć ducha ludzkiego, osądzić wśród ludzi miłość i prawo do szczęścia” – pisał w „Śnie o szpadzie”, kierując te słowa do żołnierza-rewolucjonisty. Wierzył, że rewolucja społeczna przyniesie też odnowę moralną.

Zawiódł się jednak w swoich oczekiwaniach, co można odczytać w dramacie „Róża”, powstałym w 1909 roku. W późniejszych utworach, napisanych już po rewolucji październikowej, Żeromski stracił wiarę w idee rewolucji społecznej i stał się jej przeciwnikiem („Ponad śnieg bielszym się stanę”, „Na probostwie w Wyszku”, „Snobizm i postęp”, „Przedwiośnie”, „Turoń”).

W utworach Żeromskiego nie brak również **filozoficznej zadumy nad ludzkim życiem**. Nieustannie powraca **problem dobra i zła**. W podtekście opisów ludzkiej nędzy cały czas powraca pytanie: *unde malum?* Oczywiście odpowiedź na nie nie pada, a raczej pojawia się ich wiele, ale żadna nie jest pełna i ostateczna. Zło to w ujęciu pisarza ludzka krzywda, ludzkie cierpienie. Doktor Piotr, Siłaczka czy Tomasz Judym to bohaterowie walczący z tym złem. Poświęcający mu wszystkie swoje siły. Za najwyższą cnotę uznaje autor wyzbycie się egoizmu, poświęcenie dla dobra drugiego człowieka.

Pisarstwo Żeromskiego przyniosło istotne zmiany w polskiej prozie. **Pisarz zerwał z tradycyjną kompozycją opartą na układzie przyczynowo-skutkowym**. Jego powieści składają się z odrębnych scen, zawierają niemal niezależne epizody wplecione w tok akcji, czasem pozostają też bez wyraźnego zakończenia. Charakterystyczne dla stylu Żeromskiego jest **przeplatanie partii realistycznych z liryczno-nastrojowymi**. Opis nędzy, ciężkiej pracy, trudnych warunków bytowania warstw najuboższych przedstawiany jest w konwencji realistycznej i naturalistycznej. Natomiast w przedstawianiu uczuć bohaterów artysta chętnie

postępuje się zabiegiem psychizacji przyrody i konwencją impresjonistyczną („Zmierzch”, „Ludzie bezdomni”, „Popioły”).

Artyzm Żeromskiego przejawia się silnie w warstwie językowej. Pisarz oddaje **bogactwo różnych gwar i żargonów**. Jego bohaterowie posługują się żywym językiem, zróżnicowanym ze względu na ich pochodzenie i charakter. Narracja dzieł ujawnia poetycki talent pisarza, zwraca na siebie uwagę **bogactwem leksykalnym, zamiłowaniem do polszczyzny dawnej i regionalnej, szerokim wachlarzem środków artystycznych**: porównań, metafor, powtórzeń.

Charakterystyczne dla twórczości Żeromskiego jest też **częste i przemyślane stosowanie symboli**. Autor wykazywał wyjątkową dbałość o symboliczne oddawanie problematyki swoich dzieł w ich tytułach („Ludzie bezdomni”, „Szyfowe prace”).

Najważniejsze utwory i ich opracowania

- [Szyfowe prace](#)
- [Siłaczka](#)
- [Zmierzch](#)
- [Rozdziobią nas kruki, wrony](#)
- [Doktor Piotr](#)
- [Popioły](#)
- [Wierna rzeka](#)
- [Ludzie bezdomni](#)
- [Przedwiośnie](#).